

Skrivövningar med GiellaGuolle

Julevsámegiella/lulesamiska

Förord

Detta material har tagits fram av Samiskt språkcentrum för att inspirera till skrivande och läsförståelse på de samiska språken. Med hjälp av vår maskot GiellaGuolle¹ vill vi göra språkinläringen både rolig och meningsfull.

Materialet är ett verktyg för alla som är nyfikna på att lära sig ett samiskt språk, oavsett tidigare kunskaper. Här finns något för både nybörjare och mer erfarna språkanvändare.

Materialet innehåller skrivövningar på olika nivåer och är utformat för att kunna inspirera lärare i undervisning med koppling till Lsam22 (Sameskolans läroplan, kursplan samiska) LpFö.

Till varje övningsnivå finns en lärarhandledning som ger stöd i hur materialet kan användas. Övningarna är utformade så att även självstudier blir möjliga – för dig som vill utveckla dina språkkunskaper på egen hand.

Som komplement till skrivövningarna bifogas även:

- Illustrationer av GiällaGuöllie som kan användas som inspiration till undervisning eller till fritt skrivande
- Målarbilder av Giëleguelie som också finns att hämta på vår hemsida
- Mallar för serieskapande för att stimulera kreativt berättande i bild och text
- Ordlistor kopplad till den inledande sagan om GiellaGuolle, för att stötta ordförrådsutveckling och förståelse

Vi hoppas att detta material ska väcka nyfikenhet, glädje och lust att använda de samiska språken.

Samiskt språkcentrum

¹GiellaGuolli (nordsamiska) GiellaGuolle (lulesamiska) GiellaGuolle (pitesamiska) GiällaGuöllie (umesamiska) Giëleguelie (sydsamiska)

Innehållsförteckning

Förord	2
Subtsas GiellaGuole birra	4
Nivå 1	6
Nivå 2	7
Nivå 3	9
Bilagor	11

Subtsas GiellaGuole birra

Dålen de guole máhttin mijájn ulmutijj ságastit. Mij ságastijma ja viehkedijma nubbe nuppev ja rádnastalájma. Valla uddni de ienemus ulmutja ja guole li vajálduhtám gáktu gasskanisá ságastit. Gájka ietján gá avta guolle..

Vuome ja várij gasskan Sámen la jávrre mij namma l Silbbajávrrre. Danna unna rávdusj vuojat gen namma l GiellaGuolle. Sujna l sierralágásj tjábbudahka gá suv viddaga li moatten bájnunj. GiellaGuolen la náv sierramerka vaj ij oadtjo dav guollit, ij ga viermmit. GiellaGuolle gájka sámegielajt máhttá, ja suv viddaga bájno dav vuuset. Juohkka bájnno gávåstahttá avta dajs vihtta sámegielajs.

Moattes javlli GiellaGuolen la magidjalasj fámo ja dat vaddá mánájda mihåsvuodav ja gievrudagáv. Dat la degu sájvaguolle – suodjalis vuojnjanis. GiellaGuolle gullá gájkka mij jávren dáhpaduvvá ja majt da iejtá guole dahki. Sån aj dåbddå juhtusijt ma jávre birrusin viessu. Jus GiellaGuolle gáhtu de jávrre láchppá guojttemav ja sjaddá dåssju rávvis ja gávkas sláttoj. Jus dån soames bále mieddi GiellaGuolev doahppit, de gijte suv ja de luojte suv vit tjáhtjáj.

Berättelsen om GiellaGuolle

Förr i tiden kunde fiskar tala med oss människor. Vi pratade med varandra, hjälpte varandra och blev vänner genom språket. Idag har de flesta människor och fiskar glömt hur man pratar med varandra. Alla utom en fisk...

I en sjö mitt emellan skogen och fjällen i Sápmi som heter Silbbajávri, simmar en liten röding som heter GiellaGuolli. GiellaGuolli bär på en särskild skönhet med sina fenor i

olika färger. GiellaGuolli talar alla samiska språk, och fenornas färger visar det. Varje färg symboliserar ett av de fem samiska språken. GiellaGuolli är väldigt speciell och människor får inte fiska upp den eller fånga den i sina nät.

Många säger att GiellaGuolli har magiska krafter och ger barn både mod och styrka. Den fungerar som en sáivaguolli – en skyddande ande. GiellaGuolli hör allt som händer i sjön och vad de andra fiskarna gör. Den känner också till djuren som lever runt omkring sjön. Om GiellaGuolli försvinner, förlorar sjön sin glans och förvandlas till en grå och tråkig pöl. Om du någon gång råkar fånga GiellaGuolli, tacka den och släpp sedan tillbaka den i vattnet.

Klicka på länken nedan eller skanna QR-koden med din mobilkamera för att lyssna på berättelsen på lulesamiska:

<https://sametinget.se/subtsas-giellaguole-birra>

Nivå 1

Denna nivå passar dig som precis börjat lära dig språket eller tillhör förskolan (0–5 år).
Genom övningen uppfylls bland annat dessa mål i läroplaner:

- **Skollagen (2010:800), 8 kap. 10 §**, ge barn möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål i förskolan.
- **Minoritetsspråklagen (2009:724), §§ 4 och 10**, bidra till att hålla det samiska språket levande och stärker barnens rätt att utveckla sitt språk och sin kulturella identitet.
- **Läroplan för förskolan (Lpfö 18, rev. 25)**, avsnitten om språk och kommunikation samt skapande och estetiska uttrycksformer. Ge ge barn möjlighet att uttrycka sig genom olika uttrycksformer och utveckla sitt ordförråd och sin fantasi.

Övning:

Träna på att skapa inre bilder till en uppläst text, vilket innebär att man aktivt försöker visualisera miljöer, karaktärer och händelser när man läser eller lyssnar på en berättelse.

- Lyssna på berättelsen om GiellaGuolle
- Titta sedan på bilden.

Rita en egen bild till berättelsen. Alternativt använda GiellaGuolle målarblad och måla en bakgrund på hur det ser ut där GiellaGuolle bor.

Träna på att skriva; GiellaGuolle, Buoris eller ord hämtade från den bifogade ordlistan

Nivå 2

Denna nivå passar dig som kan språken till viss del eller tillhör förskoleklass fram till åk 3. Genom övningen uppfylls bland annat dessa mål i läroplanen och är stärkta genom lagarna nedan:

- **Skollagen (2010:800), 8 kap. 10 §**, ge barn möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål i förskolan.
- **Minoritetsspråklagen (2009:724), §§ 4 och 10**, bidra till att hålla det samiska språket levande och stärker barnens rätt att utveckla sitt språk och sin kulturella identitet.
- **Samiska - GRMSMI01 - Grundskola, Sameskola, Specialskola, kring** Läsa och skriva, Tala, lyssna och samtala, Texter samt Språkbruk

Övning:

Lyssna på berättelsen om GiellaGuolle. Sedan gör ni övningen.

Beskriv GiellaGuolle

GiellaGuolle är en röding som bor i en sjö i Sápmi. Du ska hitta på hur den är som kompis och beskriva den med dina egna ord.

Skriv en text där du berättar om rödingen GiellaGuolle. Använd frågorna nedan som hjälp.

Hjälpfrågor (använd gärna hela meningar):

1. Hur ser GiellaGuolle ut?

- Är den liten eller stor?
- Vilken färg har den?
- Har den några speciella fenor eller mönster?

2. Hur är GiellaGuolle som kompis?

- Är den modig, nyfiken, snäll eller kanske blyg?
- Vad tycker den om att göra med sina kompisar?

3. Vad gör GiellaGuolle om dagarna?

- Simmar den med sina vänner?
- Gömmar den sig för gäddor?
- Har den någon speciell plats i sjön där den gillar att vara?

4. Något extra om GiellaGuolle

- Har den en hemlig skatt?
- Har den någon bästa vän (till exempel en groda eller annan fisk)?
- Är den rädd för något (till exempel fiskare, stora gäddor eller tjåhtjervgga)?

För att göra det på en enklare nivå så kan man göra övningen tillsammans och hjälpas åt att skriva meningar. Skriv ner berättelsen tillsammans och träna på att läsa den. Yngre elever kan träna på att skriva med hjälp av diktamen (eleverna skriver samma som läraren skriver på tavlan).

Rita en bild av GiellaGuolle och skriv några ord eller meningar runt bilden som berättar mer om den. Eller klipp ut en bild på GiellaGuolle och klistra in på ett tomt papper. Rita och måla hur det ser ut där GiellaGuolle bor.

Tips!

Elever och lärare kan hitta på en berättelse om GiellaGuolle tillsammans. Träna på ordning i berättelser; början, handling och slut. De här rubrikerna kan vara till hjälp att hitta på en egen saga:

Viehkeda! Mån lav dähppum! (*Hjälp! Jag sitter fast!*)

Vuordek venakvuolta (*En oväntad vänskap*)

Dávverbivdos (*Skattjakten*)

Använd de bifogade bilderna som passar till rubrikerna som eleverna själva får numrera och komma på en berättelse till.

Tips på andra övningar

För att göra det på en svårare nivå:

Skriv en egen berättelse/äventyr med GiellaGuolle. Tex när GiellaGuolle ville hitta en ny vän. Beskriv hur man är en bra vän. Med hjälp av bilder och ord planerar man en berättelse med början, handling och slut.

Skriv brev till GiellaGuolle eller att GiellaGuolle skriver brev till en vän.

Skriv en "femstegsdikt" om GiellaGuolle. Googla instruktioner på hur man gör en sådan dikt.

Nivå 3

Denna nivå passar dig som kan språket på en högre nivå eller tillhör åk 4–6. Genom övningen uppfylls bland annat dessa mål i läroplanen och är stärkta genom lagarna nedan:

- **Skollagen (2010:800), 8 kap. 10 §**, ge barn möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål i förskolan.
- **Minoritetsspråklagen (2009:724), §§ 4 och 10**, bidra till att hålla det samiska språket levande och stärker barnens rätt att utveckla sitt språk och sin kulturella identitet.
- **Samiska - GRSM5MI01 - Grundskola, Sameskola, Specialskola, kring** Läs och skriva, Tala, lyssna och samtala, Texter samt Språkbruk

Skriv din egen berättelse

Du ska skriva en egen berättelse om GiellaGuolle med en tydlig början, handling och slut. Du ska också öva på att planera din berättelse innan du börjar skriva.

Steg 1: Planeringsblad – fyll i innan du börjar skriva

Fråga	Skriv dina idéer här
Vem är GiellaGuolle?	(Namn, ålder, personlighet)
Var utspelar sig berättelsen?	(Sjön, älven, pölen etc.)
Vad är problemet eller utmaningen?	(Något som behöver lösas)
Hur försöker huvudpersonen lösa det?	(Vad händer i handlingen?)
Hur slutar berättelsen?	(Blir problemet löst?)

Steg 2: Börja skriva din berättelse

Använd dina anteckningar från planeringsbladet och skriv en berättelse som har:

1. Början

- Presentera GiellaGuolle och ev. andra huvudpersoner och platsen.
- Beskriv hur allt börjar.
- Ge läsaren en känsla för stämningen.

2. Handling

- Giellaguolle/huvudpersonen möter ett problem eller en utmaning.
- Något oväntat händer.
- Beskriv känslor, tankar och vad som gör berättelsen spännande.

3. Slut

- Hur slutar det?
- Vad har Giellaguolle/huvudpersonen lärt sig?
- Finns det ett lyckligt slut? Eller ett oväntat slut?

Tips!

- Använd gärna dialog (när personerna pratar).
- Beskriv med alla sinnen: Vad ser, hör och känner huvudpersonen?
- Läs igenom när du är klar och kontrollera stavning och meningsbyggnad.

Eleverna läser upp sina berättelser för varandra.

Tips på andra skrivövningar

- Skriv en berättelse om GiellaGuolle där du väljer en av dessa rubriker:

Viehkeda! Mån lav dähppum! (*Hjälp! Jag sitter fast!*)

Vuordek venakvuolta (*En oväntad vänskap*)

Dávverbivdos (*Skattjakten*)

- Gör om berättelsen till en seriestrip med pratbubblor. Använd seriestripen som finns bifogad.
- Skriv manus till en film eller teater om något som händer GiellaGuolle.
- Skriv en sång om GiellaGuolle.
- Skriv en jojk om Giellaguolle och använd ordlistan om hjälp.
- Skriv en femstegsdikt eller haiku-dikt. Googla för instruktioner.
- Gör "blackout-poetry" och använd texten om GiellaGuolle. Googla för instruktioner.
- Skriv faktablad om till exempel rödingen eller Sápmi.
- Skriv om den berättande texten i olika tempus.
- Ordklasser - Använd texten om GiellaGuolle/den egna berättelsen till att plocka ut substantiv, adjektiv och verb. Markera också samiska vokalljud (diftonger).
- Avsluta sagan – olika slut. Här behövs flera deltagare. Hitta på en saga om GiellaGuolle utan slut och skicka över till nästa person som skriver ett eget slut på sagan och läser upp den för alla.
- Träna på att använda ordbok. Tips på ordböcker online finns i medföljande bilaga.

Bilagor

Ordlista

Julevsámegiella	Svenska
Vuobme	Skog
Várre	Fjäll
Rávdušj	Liten röding
Viddaga	Fenor
Viermmit	Fiska med nät
Luojtet	Släppa
Gåvåstahttet	Symbolisera
Suodjalis vuojŋŋanis	Skyddande ande
Tjábbugahka	Skönhet
Sierramerka	Särdrag
Sájuvaguolle	En helig fisk
Guojttem	Glans, skimmer
Sláttoj	Pöl
Rávvis	Grå
Gávkas	Tråkig

Samiska ordböcker online och appar

En kort sammanställning över digitala ordböcker för de samiska språken.

Sametinget ansvarar inte för innehåll eller kvalitet på följande språkmaterial.

OBS! Länkarna nedan är klickbara, men inte anpassade för utskrift.

Sydsamiska

- [Sametingets ordbok](#) Sydsamiska ↔ svenska
- [Nedtedigibaakoeh](#) Sydsamiska ↔ norska
- [sátni.org](#) Sydsamiska ↔ engelska, nordsamiska, lulesamiska, finska, bokmål, nynorska
- [Sikku Media](#) Sydsamiska ↔ norska, svenska.
Webbversion och app till Android och iOS.
- Tangentbord för mobil App till [Android](#) och [iOS](#).

Umesamiska

- Tangentbord för mobil App till [Android](#) och [iOS](#).

Pitesamiska

- [Bidumsáme Báhkogirrje](#) Pitesamiska ↔ svenska, engelska och bokmål
- [BidumBágo](#) Pitesamiska ↔ svenska, nynorska, bokmål, engelska och tyska. Tillgänglig som e-bok, pdf och app till Android.
- Tangentbord för mobil App till [Android](#) och [iOS](#).

Lulesamiska

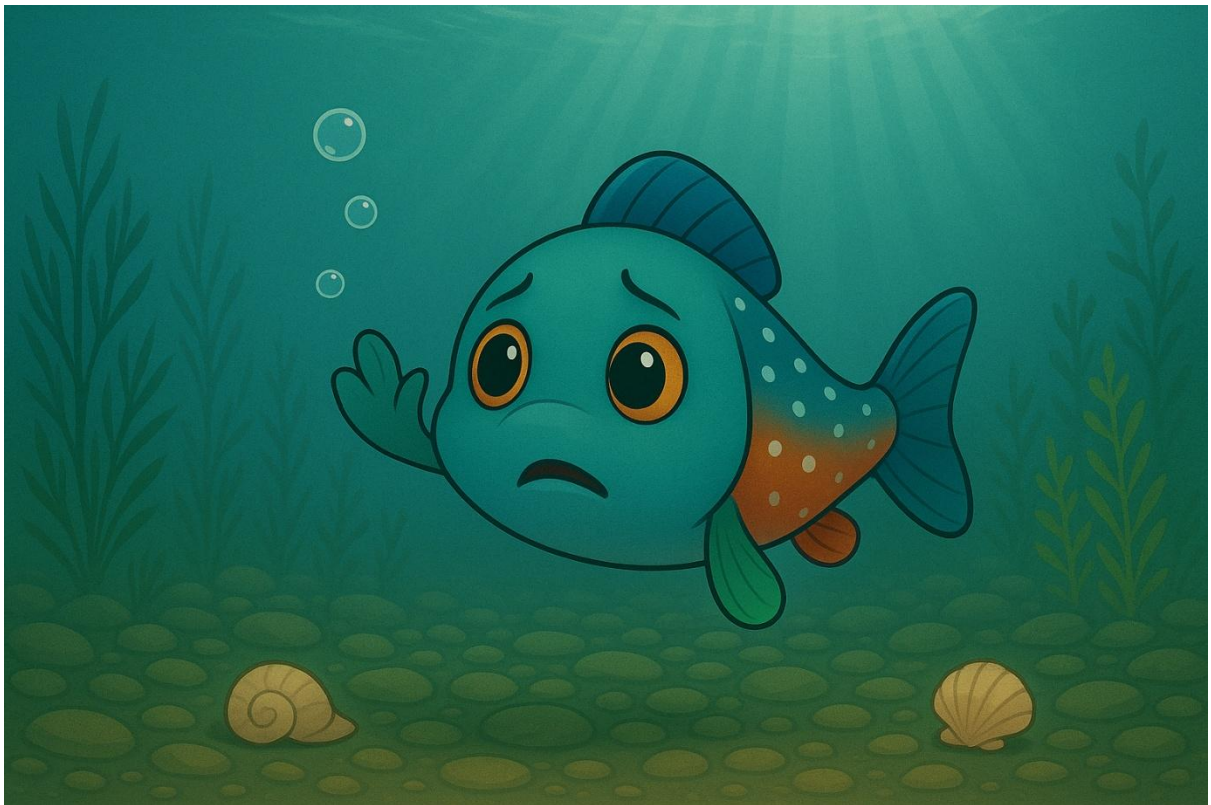
- [Sametingets ordbok](#) Lulesamiska ↔ svenska
- [Lulesamisk-svensk ordbok](#) Lulesamiska ↔ svenska
App till [Android](#).
- [Lulesamisk ordbok](#) Lulesamiska ↔ bokmål
- [sátni.org](#) Lulesamiska ↔ engelska, nordsamiska, sydsamiska, finska, bokmål, nynorska
- [Julevbágo](#) Lulesamiska ↔ norska, engelska
Webbsida och app till [Android](#) och [iOS](#).
- Tangentbord för mobil App till [Android](#) och [iOS](#).

Nordsamiska

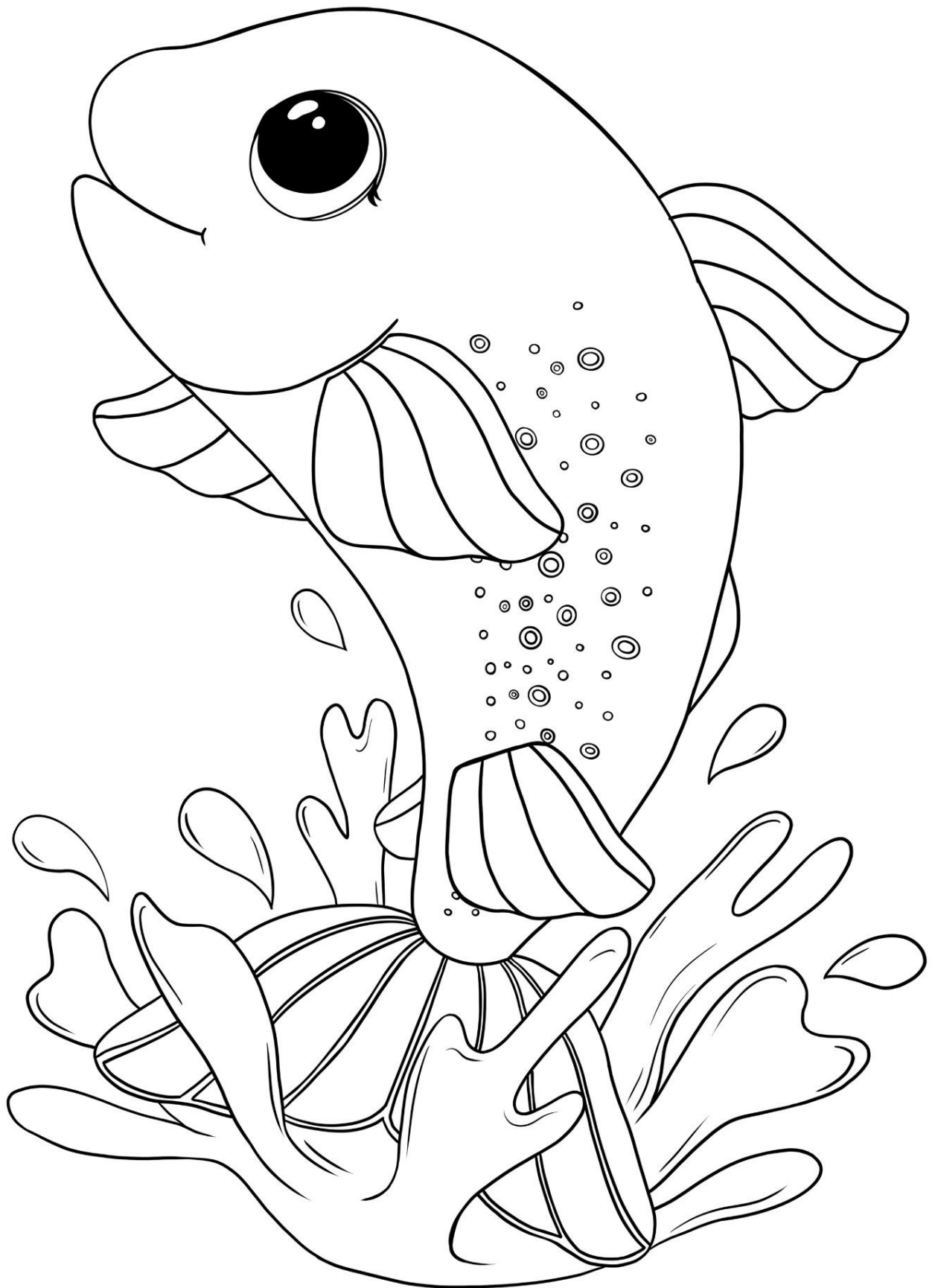
- [Sátnegirji](#) Nordsamiska ↔ svenska
App till [Android](#) och [iOS](#).
- [Davvisámi-dáru sátnegirji](#) Nordsamiska ↔ bokmål
- [Neahttagisánit](#) Nordsamiska ↔ norska, finska
- [sátni.org](#) Nordsamiska ↔ engelska, lulesamiska, sydsamiska, finska, bokmål, nynorska
- [Sámi Synonymat](#) Synonymordbok på nordsamiska
App till [Android](#) och [iOS](#).
- [Sikku Media](#) Nordsamiska ↔ norska, finska
Webbversion och app till Android och iOS.
- Tangentbord för mobil App till [Android](#) och [iOS](#).

Bilder på GiellaGuolle och målarblad

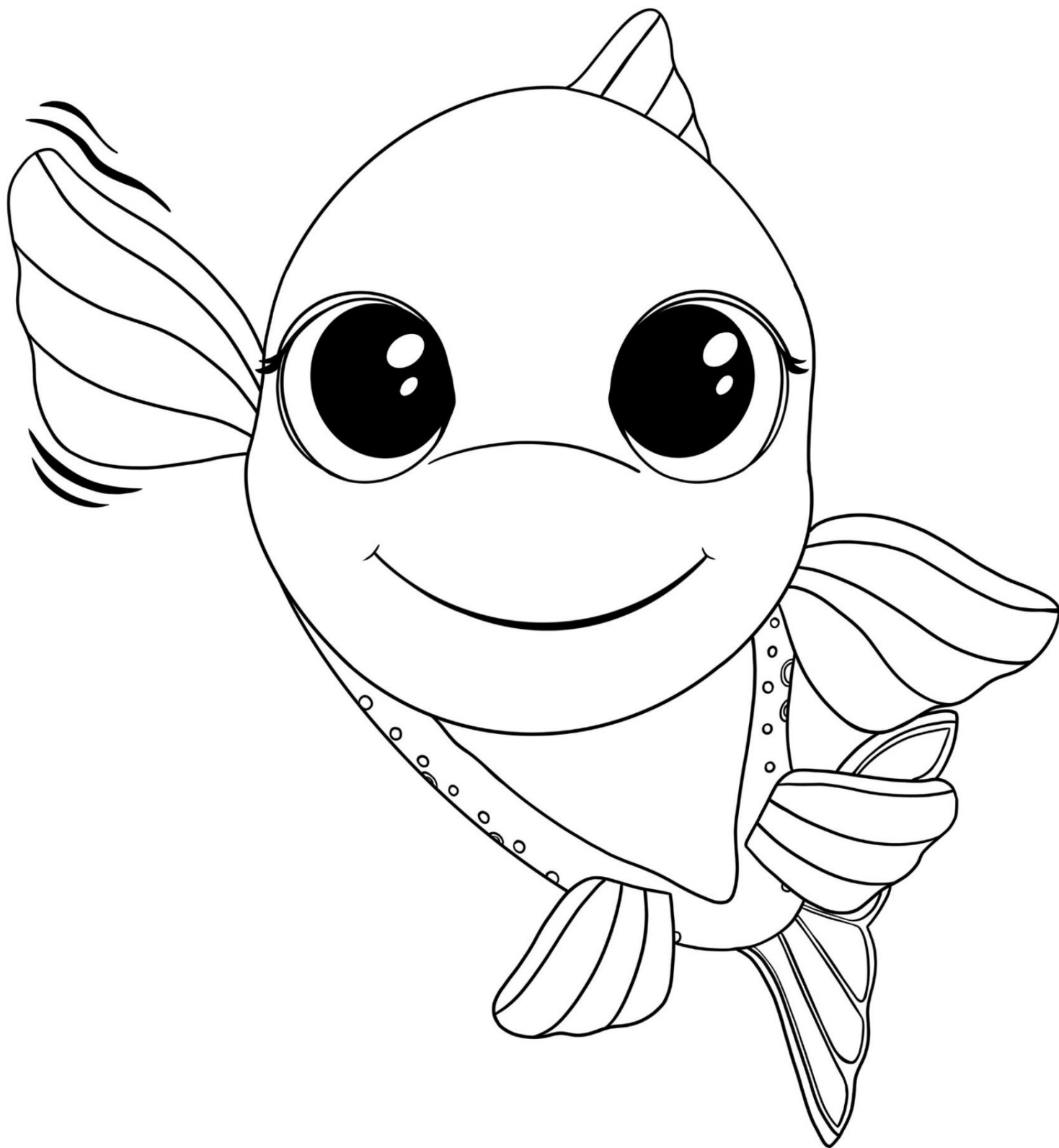

GiellaGuolle

GiellaGuolle

GiellaGuolle

